

Резніченко С.В.

Кандидат юридичних наук, професор, професор
кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ,

Руда Т.О.

Студент магістратури
Одеського державного університету
внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОГОВІР ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ДОГОВІРНОГО ПРАВА

Важливою тенденцією розвитку договірної права України останнього часу є прагнення до спрощення процедури укладення договору. Так, вже більше року діє Закон України «Про електронну комерцію». Закон регулює порядок вчинення електронних правочинів в мережі Інтернет та визначає права і обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції [1]. Така новела значно спрощує ведення діловодства продавця, адже електронний договір прирівнюється до договору, укладеного в письмовій формі.

Питанню електронної комерції присвятили свої праці такі науковці, як: Мілаш В. С. [2], Шишка О. Р. [3], Чучковська А. В. [4], Черкашин С. В. [5], та інші. В епоху стрімкого розвитку інформаційного суспільства Інтернет стає ефективною ділянкою для ведення бізнесу, і тому дана тема є актуальною.

Аналізуючи дане питання, необхідно визначитись з тим, що розуміємо під поняттям «електронний договір». Закон проголошує: «електронний договір - домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі» [1].

Що стосується договорів, які укладаються за допомогою електронних засобів зв'язку, то їх можна систематизувати за такими групами:

1. Договори, укладені шляхом розміщення оферентом публічної оферти на сервері, який підключений до мережі Інтернет. У даному випадку оферта акцептується будь-якою особою шляхом заповнення форми договору.

2. Договори, укладені в результаті підписання договору за допомогою ЕЗЗ після проведення попередніх переговорів. Такий договір існує лише в електронній формі й підписується з використанням електронного підпису, однак укладенню такого договору може передувати візуальний контакт.

3. Укладання договору користувачами спеціалізованої інформаційної мережі відповідно до правил, встановлених власниками даної мережі [6, с. 76-77].

Законом встановлені обмеження щодо договорів, які укладаються в електронній формі. Так, не можна укладати в електронній формі договори, які потребують нотаріального посвідчення або державної реєстрації [1]. Наприклад договори купівлі-продажу нерухомого майна, міни, дарування, найму будівлі або іншої капітальної споруд тощо. Отже мова в законі йде про електронну торгівлю, а саме про товари, роботи та послуги, які надаються на базі Інтернет-магазинів з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем.

Важливим питанням є визначення кола суб'єктів, які підпадають під дію закону. Ключовими сторонами електронного договору виступають: продавець (виконавець, постачальник) товарів, робіт, послуг та покупець (замовник, споживач). Продавець обов'язково повинен бути суб'єктом господарської діяльності. До учасників відносин в сфері електронної комерції законодавець відносить також постачальників послуг проміжного характеру в інформаційній сфері, органи державної влади та органи місцевого самоврядування в частині виконання ними функцій держави або місцевого самоврядування [1].

Важливою рисою договірної права є посилення правового захисту інтересів слабкої сторони договірної зобов'язання. Враховуючи специфіку дистанційної реалізації товарів, гостро постає питання захисту прав споживачів. Закон України «Про захист прав споживачів» закріпив умови

укладання договору на відстані. Перед укладенням вищезазначеного договору продавець зобов'язаний надати покупцеві повний перелік інформації щодо: найменування продавця, його місцезнаходження та порядок прийняття претензії; основних характеристик продукції; ціни, включаючи плату за доставку, та умови оплати; гарантійних зобов'язань та інші послуги, пов'язані з утриманням чи ремонтом продукції; тощо [7]. Ненадання повної та достовірної інформації щодо товару (послуги) призводить до визнання правочину нікчемним. Захист інтересів слабкої сторони проявляється також в тому, що відповідно до ч. 5 ст. 110 ЦПК позивачу в справах про захист прав споживачів надано право на свій розсуд пред'являти позов: за місцезнаходженням відповідача, за зареєстрованим місцем проживання чи перебування споживача або за місцем заподіяння шкоди чи виконання договору (за винятком виключної підсудності).

Електронна форма договору як спосіб виявлення волі наділена цілим рядом ознак, які відрізняють її від «класичної» письмової та потребують детального дослідження. В першу чергу, до такого роду відмінностей слід віднести те, що зміст договору фіксується не на папері, а в цифровому вигляді у пам'яті комп'ютера. Окремі дослідники вважають, що зазначені способи волевиявлення, які становлять суть простої письмової та електронної форм договору, є однаковими за своєю правовою природою, з чим ми не можемо погодитись. Принципова відмінність вказаних способів виявлення волі полягає у тому, що на відміну від звичайної письмової електронна форма безпосередньо не доступна для сприйняття людиною. Іншими словами, у випадку необхідності отримання інформації про умови договору необхідним є перетворення цифрової форми у доступну для людського сприйняття – візуальну [8, с. 90-91].

Вітчизняне законодавство встановлює, що договір укладається шляхом надсилання оферти та її подальшого акцептування сторонами, подібно до загального порядку укладення договорів, передбаченого ЦК України. Законодавець вказує, що сторони можуть дистанційно за допомогою мережі Інтернет надсилати оферти й отримувати на них відповідь. При цьому особливу увагу варто приділити визначенню моменту відправлення та отримання електронного документа, регламентованого ст. 16 Закону України, може виникнути спір про чинність такої оферти. Законодавець пов'язує момент відправлення документа з переданням останнього за межі інформаційної системи сторони, тоді як прийняття – з моментом отримання інформаційно-комунікаційною системою іншої сторони такого документа [5, с. 89].

Місцем укладення договору виступає місцезнаходження юридичної особи або місце фактичного проживання фізичної особи, яка є продавцем (виконавцем, постачальником) товарів, робіт, послуг [1].

Серйозною проблемою виступає рівень захищеності інформаційного простору України. В епоху кіберзлочинності персональна інформація та інформаційна безпека індивідів знаходиться під загрозою. Необхідно покращувати стандарти захисту цифрової інформації.

Отже, існування електронної форми договору є закономірним результатом розвитку інформаційного суспільства. Укладення електронного договору значно спрощує життя індивідів, адже можливо у різноманітних сферах людського буття. Необхідно розвивати стандарти здійснення електронних правочинів, шукати шляхи для вдосконалення і досліджувати дану тему.

Література:

1. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 45. – Ст. 410.
2. Мілаш В. С. Договірні аспекти господарсько-виробничих відносин у сфері електронної комерції / В. С. Мілаш // Економічна теорія та право. - 2016. - № 1. - С. 87-99.
3. Шишка О. Р. Електронна комерція – нова ера електронних зобов'язальних відносин / Р. Шишка // Право та управління. - 2012. - № 1. – С. 651-661.
4. Чучковська А.В. Ч. 11 Правове регулювання електронної комерції в Україні. Навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
5. Черкашин С. В. Окремі аспекти укладення електронного договору / С. В. Черкашин, В. С. Мілаш // Право і суспільство. - 2016. - № 3(2). - С. 87-91.
6. Кирилюк О. Ю. Правові аспекти специфіки укладення електронних договорів [Електронний ресурс] / О. Ю. Кирилюк // Право і суспільство. - 2014. - № 6.2(2). - С. 75-81.

7. Закон України «Про захист прав споживачів» в редакції від 12.05.1991 р. / Відомості Верховної Ради України, 2006, N 7, ст. 84.

8. Нижний А. В. Виявлення волі на укладення цивільно-правового договору з використанням електронних засобів зв'язку [Електронний ресурс] / А. В. Нижний // Університетські наукові записки. - 2010. - № 4. - С. 89-95.